

ОЦІНКА ВПЛИВУ ВОЄННОГО СТАНУ НА РОЗВИТОК АГРОПРОМИСЛОВИХ ФОРМУВАНЬ УКРАЇНИ

Сущенко О. А., доктор економічних наук, професор, завідувачка кафедри туризму та готельно-ресторанного бізнесу, Київський національний університет технологій та дизайну, м. Київ, Україна
e-mail: helen.sushchenko@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-2645-8015

Тимкован В. І., аспірантка кафедри смарт-економіки, Київський національний університет технологій та дизайну, м. Київ, Україна
e-mail: vladyslava.tymkovan@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-5208-7721

***Анотація.** Стаття присвячена дослідженню впливу початку повномасштабних воєнних дій на діяльність агропромислових формувань України. Метою статті є детальний аналіз соціальної, екологічної та економічної складових сільського господарства вітчизняної економіки. Під час проведення наукового дослідження використано методи аналізу, синтезу, узагальнення, розрахунково-аналітичний, графічний, а також застосовано коефіцієнтний аналіз та системний підхід. На підставі проведеного дослідження встановлено, що ключовим чинником розвитку агропромислових формувань у післявоєнний час є побудова плану підтримки та розвитку сільського господарства України. Проведений аналіз основних показників соціальної, екологічної та економічної сфер засвідчив про зменшення загальної кількості агропромислових формувань при одночасному збільшенні кількості фермерських господарств, зменшенні утворення відходів від діяльності агропромислових формувань та зниженні чисельності сільського населення, що зумовлено багатьма факторами. Практично обґрунтовано, що успішність діяльності агропромислових формувань залежить від кількості найманих працівників у сільському, лісовому та рибному господарстві, що передусім відображається на фінансових показниках діяльності підприємств. Перспективи подальших наукових досліджень мають бути спрямовані на дослідження ролі держави у діяльності агропромислових формувань та їх внеску у розвиток сільського господарства; побудову детального плану розвитку та підтримки сільського господарства у післявоєнний час; на дослідження питань щодо збільшення сільського населення та кількості найманих працівників в аграрному секторі національної економіки.*

***Ключові слова:** сільське господарство, сталий розвиток, агропромислові формування, національна економіка, соціальна сфера, економічна сфера, екологічна сфера, оцінка стану сільського господарства.*

ASSESSMENT OF THE IMPACT OF MATERIAL LAW ON THE DEVELOPMENT OF AGRO-INDUSTRIAL FORMATIONS OF UKRAINE

Sushchenko Olena, Sc. (Economics), Professor, Head of the Department of tourism, hotel and restaurant business, Kyiv National University of Technologies and Design, Kyiv, Ukraine
e-mail: helen.sushchenko@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-2645-8015

Tymkovan Vladyslava, post-graduate student of Department of smart economics, Kyiv National University of Technologies and Design, Kyiv, Ukraine
e-mail: vladyslava.tymkovan@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-5208-7721

***Abstract.** The article is devoted to the study of the impact of the outbreak of full-scale military operations on the activities of agro-industrial formations of Ukraine. The purpose of the article is a detailed analysis of the social, ecological and economic component of agriculture of the national economy. During the scientific research, methods of analysis, synthesis, generalisation, computational-analytical, graphical methods were used, as well as coefficient analysis and a systematic approach. Based on the conducted study, it was established that the key factor in the development of agro-industrial formations in the post-war period is the construction of a plan for the support and development of Ukraine's agriculture. The analysis of the main indicators of the social, environmental and economic spheres showed a decrease in the total number of agro-industrial formations with a simultaneous increase in the number of farms, a decrease in the generation of waste from the activities of agro-industrial formations and a decrease in the number of the rural population, which is caused by many factors. It is practically substantiated that the success of agro-industrial formations depends on the number of employees in agriculture, forestry and fisheries, which is primarily reflected in the financial indicators of the enterprises' activities. Prospects for further scientific research should be aimed at studying the role of the state in the activities of agro-industrial formations and their contribution to the development of agriculture; building a detailed plan for the development and support of agriculture in the post-war period; and studying issues related to the increase in the rural population and the number of hired workers in the agrarian sector of the national economy.*

Keywords: agriculture, sustainable development, agricultural formations, national economy, social sphere, economic sphere, ecological sphere, assessment of the state of agriculture.

JEL Classification: Q130, Q140, O130

Постановка проблеми. Сталий розвиток сільського господарства в Україні має вирішальне значення, враховуючи роль країни як головного світового виробника та експортера продовольства, особливо у контексті її родючого чорнозему, який є одним із найпродуктивніших у світі. Повномасштабне вторгнення країни-агресора на територію України вплинуло на кожний сектор національної економіки та змінило пріоритети у розвитку сільського господарства загалом та агропромислових формувань зокрема. Втрати, які зазнали агропромислові формування відобразилися на всіх сферах національної економіки: соціальній, економічній та екологічній. Для успішної відбудови країни у післявоєнний час необхідний відповідний план, який неможливий без детального аналізу кожної складової національної економіки. Саме оцінка соціальної, економічної та екологічної складових системи національної економіки допоможе стати основою для майбутньої побудови плану підтримки та розвитку національної економіки, включаючи сільське господарство.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З початку 2022 року одним з найбільш розповсюджених напрямків досліджень науковців був аналіз стану аграрного сектору України та сільського господарства, як його частини. Серед вчених, які досліджували цю тему, С. В. Іванов та С. В. Юдіна [1], М. В. Негрей та О. В. Трофімцева [2], Н. Чорна, У. Ткач та Л. Бейко [3], О. А. Шуст [4], С. О. Коверсун та Ю. С. Калюжна [5]. Так, С. В. Юдіна та С. В. Іванов детально проаналізували поняття «продовольча безпека» та її складові. Авторами до основних характеристик національної продовольчої безпеки було включено потенційну фізичну доступність продуктів харчування, економічну доступність, якість та безпеку харчування, продовольчу незалежність та надійний доступ до продовольства [1]. М. В. Негрей та О. В. Трофімцева досліджують місце аграрного сектору України на світовому аграрному ринку. Авторами було проаналізовано структуру експорту та імпорту сільськогосподарської продукції та досліджено їх динаміку і причини негативної зміни. За результатами роботи вченими було встановлено, що для відновлення аграрного сектору необхідно розвивати аграрну освіту та науку, створювати стійкі логістичні ланцюги, розвивати малий та середній бізнес у регіонах тощо [2].

Н. Чорна, У. Ткач та Л. Бейко проаналізували заходи державної підтримки належного рівня продовольчого забезпечення України в умовах воєнного стану та запропонували шляхи його підвищення у післявоєнний період [3].

Відокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на вагомий внесок вітчизняних науковців у аналіз нинішнього стану аграрного сектору та сільського господарства, зокрема, подальшого аналізу вимагає визначення основних показників таких сфер національної економіки, як: соціальна сфера (працересурсний капітал у сільському господарстві), екологічна сфера (утворення відходів підприємствами і домогосподарствами сільського, лісового та рибного господарства, урожайність сільськогосподарських культур, продуктивність сільськогосподарських тварин) та економічна сфера (кількість наявних сільськогосподарських підприємств та основні результати їх діяльності, розподіл земельної площі між підприємствами та громадянами, кількість найманих працівників у суб'єктів господарювання з розподілом на підприємства та фізичні особи-підприємства, валовий внутрішній продукт, динаміка основних економічних показників розвитку сільського господарства).

Метою статті є розробка принципових підходів щодо оцінки впливу воєнного стану на розвиток агропромислових формувань України.

Основний матеріал. Розвиток агропромислових формувань України під час воєнного стану вимагає нових підходів до визначення стратегії розвитку сільського господарства, формування продовольчої безпеки країни та детального аналізу основних соціально-економічних та екологічних показників діяльності агропромислових формувань.

Визначну роль у розвитку сільського господарства відіграють аграрні відносини, які являють собою сукупність економічних і соціальних відносин між суб'єктами господарювання під час виробництва, обміну, розподілу і споживання продукції [6]. Основними суб'єктами аграрних відносин є агропромислові формування, загальна кількість яких щорічно збільшується, що відображено у табл. 1.

Таблиця 1

Кількість наявних сільськогосподарських підприємств та основні результати їх діяльності

Види підприємств	Роки				
	2019	2020	2021	2022	2023
Усього	67906	70903	73078	75740	77092
Фермерське господарство	45654	46929	47803	48868	49567
Державне підприємство	3822	3750	3713	3664	3526
Сільськогосподарський виробничий кооператив	1005	1009	1000	1001	988
Сільськогосподарський обслуговуючий кооператив	1207	1270	1279	1274	1262
Фінансовий результат, млн. грн.	94041,4	82230,6	239982,5	87258,4	65353,0
Питома вага підприємств, які отримали збиток, %	16,9	17,3	11,7	21,5	21,6

Джерело: складено авторками за матеріалами [7]

Слід звернути увагу на щорічне збільшення кількості фермерських господарств та одночасне зменшення кількості державних підприємств та виробничих кооперативів. Важливим чинником розвитку агропромислового формування є наявність земельних ресурсів та їх розподіл між землекористувачами (табл. 2).

Таблиця 2

Земельна площа та її розподіл між підприємствами та громадянами у 2019-2023 роках

Показники	Роки				
	2019	2020	2021	2022	2023
Усього земель, тис. га	60354,9				
Сільськогосподарські угіддя, усього:	41310,9				
Підприємства, що мали сільськогосподарські угіддя, од.	38523	36277	39301	29631	29991
зокрема площею:					
до 5,00	2457	1975	1766	478	355
5,01 – 50,00	16158	14333	14323	9996	10019
50,01 – 500,00	12495	12515	14538	11843	12349
500,01 – 5000,00	6853	6875	8073	6821	6770
більше 5000,00	560	579	601	493	498

Джерело: складено авторками за матеріалами [7-11]

Дані табл. 2 свідчать про щорічне зменшення кількості агропромислових формувань. Особливо показовим є збільшення кількості формувань у 2021 році на 8,33%, порівнюючи з 2020 роком, та значне падіння цього показника у 2022 році на 25%, порівнюючи з 2021 роком, що, безперечно, зумовлено повномасштабним вторгненням країни-агресора на територію України, наслідками якого стали окупація та мінуння територій, зокрема сільськогосподарських угідь. Однак, слід зазначити покрокове збільшення агропромисловими формуваннями у 2023 році площ сільськогосподарських угідь, що становлять 50-500 тис. га.

Ключовим чинником відновлення сфери сільського господарства є працересурсний капітал, який передусім складається з сільського населення працездатного віку. Згідно з даними табл. 3, чисельність наявного сільського населення з кожним роком зменшується, що насамперед зумовлено відсутністю робочих місць, обмеженістю вибору видів діяльності, низькою середньомісячною номінальною заробітною платою у сільському господарстві, професійною невідповідністю до використання інновацій у діяльності агропромислових формувань.

Працересурсний капітал у сільському господарстві України
у 2019-2023 роках

Показники	Роки				
	2019	2020	2021	2022	2023
Усього населення (постійне), млн. осіб	42,0	41,7	41,4	41,0	*
Чоловіки	19,5	19,3	19,2	19,0	*
Жінки	22,5	22,4	22,2	22,0	*
Усього населення (наявне), млн. осіб	42,2	41,9	41,6	41,2	*
- міське	29,3	29,1	29,0	28,7	*
- сільське	12,9	12,8	12,6	12,5	*
Відсотків до всього населення:					
- міське	69,4	69,5	69,6	69,7	*
- сільське	30,6	30,5	30,4	30,3	*
Кількість зайнятих у сільському, лісовому та рибному господарстві, тис. осіб	566,7	534,7	535,7	454,5	422,0
Частка зайнятих у сільському, лісовому та рибному господарстві, %	8,8	8,4	8,4	8,4	8,4
Кількість найманих працівників у сільському, лісовому та рибному господарстві, тис. осіб	535,0	506,5	502,9	434,8	406,6
Частка найманих працівників у сільському, лісовому та рибному господарстві, %	8,6	8,1	8,0	8,1	8,2
Середньомісячна номінальна заробітна плата найманих працівників у сільському господарстві, грн.	8738	9734	11733	12243	14184

Джерело: складено авторками за матеріалами [6, с. 214]

Досить характерним є і аналіз валового внутрішнього продукту (далі – ВВП), який також свідчить про вплив повномасштабного вторгнення на діяльність усіх сфер національної економіки. До 2021 року ВВП поступово збільшувався і становив 5450,9 млрд. грн., що характеризується збільшенням на 37%, порівнюючи з цим показником у 2019 році. А наведені статистичні дані 2022 року свідчать про зменшення ВВП на 4%, порівнюючи з даними 2021 року, що відображається на рівні експорту товарів та послуг, який становить 83,73% від даних 2021 року (табл. 4).

Таблиця 4

Динаміка розміру валового внутрішнього продукту за категоріями кінцевого використання у 2019-2022 роках

Показники	Роки			
	2019	2020	2021	2022
Валовий внутрішній продукт, млрд. грн.	3977,2	4222,0	5450,9	5239,1
Експорт товарів і послуг	1639,9	1639,1	2217,9	1857,0
Імпорт товарів і послуг	-1959,9	-1702,9	-2289,9	-2721,8

Джерело: складено авторками за матеріалами [11, с. 92]

Незважаючи на воєнні дії на території України, аналіз основних економічних показників розвитку аграрної сфери національної економіки свідчить про поступове відновлення виробничих потужностей агропромисловими формуваннями, що відображається на обсягах виробництва сільськогосподарської продукції (табл. 5).

Таблиця 5

Динаміка основних економічних показників розвитку аграрної сфери економіки України

Показники	Одиниці виміру	Роки				
		2019	2020	2021	2022	2023
Усього земель України	млн. га	60,35				
Сільськогосподарські угіддя	млн. га	413,1				
Посівна площа, всього	млн. га	28,0	28,1	28,6	23,4	22,8
Вироблено сільськогосподарської продукції всіма категоріями господарства:	млн. т	133,0	120,0	147,0	105,8	117,5
Виробництво продукції сільськогосподарськими підприємствами	%	63,9	61,8	65,8	59,6	62,6
Виробництво продукції господарствами населення	%	36,1	38,2	34,2	40,4	37,4

Джерело: складено авторками на основі [11, с.139]

Успішність діяльності агропромислових формувань здебільшого залежить від погодних умов, що впливає як на врожайність сільськогосподарських культур, так і на продуктивність сільськогосподарських тварин, які також є прямими споживачами продукції сільського господарства. Статистичні дані, наведені у таблиці 6, свідчать про щорічне збільшення врожаю у господарств усіх категорій, включаючи підприємства та господарства населення. Показник урожайності сільськогосподарських культур 2023 року характеризується збільшенням на 10%, порівнюючи з 2019 роком. Водночас продуктивність сільськогосподарських тварин підприємств у 2023 році становить 7569,2 кг, що на 24% більше за аналогічний показник 2019 року.

Таблиця 6

Урожайність сільськогосподарських культур та продуктивність сільськогосподарських тварин за 2019-2023 роки

Показник	Одиниця виміру	Роки				
		2019	2020	2021	2022	2023
Урожайність сільськогосподарських культур	за 1 га; ц	1798,9	1683,0	1881,8	1921,6	1978,7
Продуктивність сільськогосподарських тварин за всіма категоріями господарства:						
- підприємства	кг	6102,5	6635,5	6864,6	6612,2	7569,2
- господарства населення	кг	4632,9	4669,0	4607,3	4572,0	4667,3
- господарства усіх категорій	кг	4978,6	5131,7	5157,9	5121,7	5478,8

Джерело: складено авторками на основі [11, с. 148, 160]

Для детального дослідження екологічної сфери національної економіки, на нашу думку, слід проаналізувати обсяг відходів, утворених від діяльності підприємств і домогосподарств сільського, лісового та рибного господарства. Дані рис. 3 свідчать про значне зменшення обсягу відходів у 2022 році на 40%, порівнюючи з аналогічним показником 2019 року. Слід зазначити ключову роль у зменшенні обсягу відходів прийняття участі у розробленій програмі ООН з виконання Цілей сталого розвитку, які передусім спрямовані на зменшення негативного впливу зовнішніх факторів на навколишнє середовище.

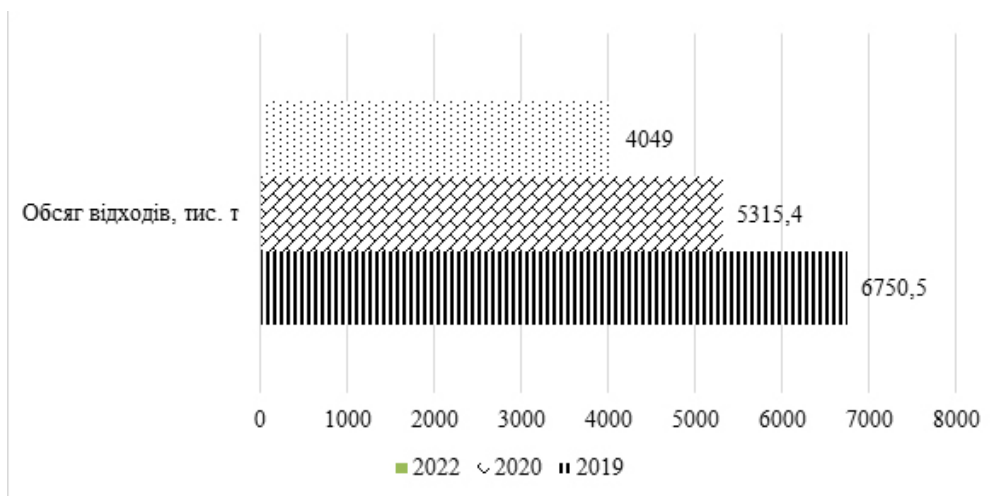

Рис. 3. Утворення відходів підприємствами і домогосподарствами сільського, лісового та рибного господарства у 2019-2022 роках

Джерело: сформовано авторками за матеріалами [10, с. 173; 6, с. 81]

Висновки. Сільське господарство – це галузь господарського комплексу України, яка відіграла важливу роль у національній економіці від початку незалежності України у 1991 році. Проведений аналіз стану сільського господарства України свідчить про збільшення площі сільськогосподарських угідь, кількості підприємств, обсягу виробництва продукції та одночасне зменшення прибутку з їх діяльності. Також слід звернути увагу на зменшення чисельності сільського населення, що передусім зумовлено відсутністю робочих місць, обмеженістю вибору видів діяльності, низькою середньомісячною номінальною заробітною платою у сільському господарстві, професійною невідповідністю до використання інновацій у діяльності агропромислових формувань.

Для комплексної відбудови аграрного сектору національної економіки, зокрема сільського господарства, з боку держави слід розробити план розвитку та діяльності для аграрного сектору загалом, а з боку місцевих органів самоврядування – побудувати стратегії розвитку окремих регіонів. Саме функціональна децентралізація може посприяти швидкому відновленню сільського господарства та подоланню головних негативних чинників, що впливають на розвиток аграрного сектору регіону.

Список літератури

1. Іванов С. В., Юдіна С. В. Забезпечення національної продовольчої безпеки. Економічний вісник Дніпровського державного технічного університету. Випуск №2 (5). 2022. С. 7-15. URL: <http://econvisnyk.dstu.dp.ua/article/view/270417> (дата звернення 20.11.2024).
2. Негрей М. В., Трофімцева О. В. Аналіз функціонування аграрного сектору України в умовах війни. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна серія «Економічна», 2022. (102), 49-56.
3. Chorna, N., Tkach, U., & Veiko, L. (2024). Ensuring food security in Ukraine during the russian-Ukrainian war. *Ekonomichnyy analiz*, 34(1), 126-135. Retrieved from <https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/view/5944> (дата звернення 20.11.2024).
4. Шуст О. А. Організаційно-економічні аспекти функціонування суб'єктів аграрного сектору України в умовах запровадження воєнного стану. *Інноваційна економіка*. 2023. № 2. С. 5-12. URL: <http://inneco.org/index.php/innecoua/article/view/1052> (дата звернення 20.11.2024).
5. Калюжна Ю. С., Коверсун С. А. Ризики та стратегії відновлення природного середовища після російсько-української війни: практики та напрями розвитку. *International collective monograph «Innovations in the education of the future: integration of humanities, technical and natural sciences»*. 2023. С. 195-215. URL: <http://surl.li/aftjrx> (дата звернення 20.11.2024).

6. Ольшанська О. В. Агросоціальна система України: монографія. К: КНЕУ, 2013. 329 с. ISBN: 978-966-450-030-9.
7. Сільське господарство України. Статистичний щорічник України за 2022 рік. Державна служба статистики України. К., 2023. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/01/Arch_zor_zb.htm (дата звернення 20.11.2024).
8. Сільське господарство України. Статистичний щорічник України за 2019 рік. Державна служба статистики України. К., 2020. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/01/Arch_zor_zb.htm (дата звернення 20.11.2024).
9. Сільське господарство України. Статистичний щорічник України за 2020 рік. Державна служба статистики України. К., 2021. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/01/Arch_zor_zb.htm (дата звернення 20.11.2024).
10. Сільське господарство України. Статистичний щорічник України за 2021 рік. Державна служба статистики України. К., 2022. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/01/Arch_zor_zb.htm (дата звернення 20.11.2024).
11. Сільське господарство України. Статистичний щорічник України за 2023 рік. Державна служба статистики України. К., 2024. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/01/Arch_zor_zb.htm (дата звернення 20.11.2024).
12. Труніна І. М., Сущенко О. А. Дослідження конкурентних переваг суб'єктів підприємницької діяльності в умовах глобалізації. Часопис економічних реформ. 2015. № 3(19). С. 43–49.

References

1. Ivanov, S., Yudina, S. (2022). Ensuring national food security. *Ekonomichnyj visnyk Dniprovs'koho derzhavnogo tekhnichnoho universytetu*, 2 (5), 7-15. DOI: [https://doi.org/10.31319/2709-2879.2022iss2\(5\).270417pp7-15](https://doi.org/10.31319/2709-2879.2022iss2(5).270417pp7-15) Retrieved from <http://econvisnyk.dstu.dp.ua/article/view/270417> (accessed 20 November 2024). [In Ukrainian].
2. Nehrey, M., Trofimtseva, M. (2022). Analysis of the agriculture sector of Ukraine during the war. *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu imeni VN Karazina serii «Ekonomichna»*, (102), 49-56. DOI: 10.26565/2311-2379-2022-102-06. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/369391928_Analysis_of_the_agriculture_sector_of_Ukraine_during_the_war (accessed 20 November 2024). [In Ukrainian].
3. Chorna, N., Tkach, U., & Beiko, L. (2024). Ensuring food security in Ukraine during the russian-Ukrainian war. *Ekonomichnyy analiz*, 34(1), 126-135. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2024.01.126>. Retrieved from <https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/view/5944> (accessed 20 November 2024). [In Ukrainian].
4. Shust, O. A. (2023). Organizational and economic aspects of the functioning of subjects of the agrarian sector of Ukraine in the conditionals of the introduction of martial law. *Innovatsijna ekonomika*, 2, 5-12. DOI: <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2023.2.1>. Retrieved from <http://inneco.org/index.php/innecoua/article/view/1052> (accessed 20 November 2024). [In Ukrainian].
5. Kalyuzhna, Yu. S., Koversun, S. A. (2023). Risks and strategies for restoring the natural environment following the russo-Ukrainian war: practices and development directions in technical terms. *International collective monograph «Innovations in the education of the future: integration of humanities, technical and natural sciences»*, 195-215. DOI: 10.5281/zenodo.10259145 Retrieved from <http://surl.li/aftjrx> (accessed 20 November 2024). [In Ukrainian].
6. Olshanska, O. (2013). *Ahrosotsial'na systema Ukrainy: monohrafiia*. [Agrosocial system of Ukraine: monograph]. K: KNEU. ISBN: 978-966-450-030-9. [In Ukrainian].
7. Agriculture of Ukraine. Statistical Yearbook of Ukraine for 2022. (2023). State Statistics Service of Ukraine Retrieved from https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/01/Arch_zor_zb.htm. (accessed 20 November 2024). [In Ukrainian].
8. Agriculture of Ukraine. Statistical Yearbook of Ukraine for 2019. (2020). State Statistics Service of Ukraine Retrieved from https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/01/Arch_zor_zb.htm. (accessed 20 November 2024). [In Ukrainian].
9. Agriculture of Ukraine. Statistical Yearbook of Ukraine for 2020. (2021). State Statistics Service of Ukraine. Retrieved from https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/01/Arch_zor_zb.htm. (accessed 20 November 2024). [In Ukrainian].
10. Agriculture of Ukraine. Statistical Yearbook of Ukraine for 2021. (2022). State Statistics Service of Ukraine. Retrieved from https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/01/Arch_zor_zb.htm. (accessed 20 November 2024). [In Ukrainian].

11. Agriculture of Ukraine. Statistical Yearbook of Ukraine for 2023. (2024). State Statistics Service of Ukraine. Retrieved from https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/01/Arch_zor_zb.htm (accessed 20 November 2024). [In Ukrainian].

12. Trunina, I. M., Sushchenko, O. A. (2015). Research on competitive advantages of business entities in the context of globalization. *Chasopys ekonomichnykh reform*, 3(19), 43–49. [In Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 14.11.2024

Прийнята до публікації 20.11.2024